

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Ірина Рудченко,

молодший науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

У цій публікації мова піде про деякі аспекти законодавчого забезпечення інноваційної діяльності в Україні, а також про доцільність внесення змін або доповнень до правового забезпечення інноваційної сфери в країні. Розгляд цього питання залишається актуальним протягом усього періоду незалежності України та незважаючи на наявність значного масиву нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини інноваційного сектору економіки. З огляду на це доречно з'ясувати стан і проблеми інноваційного законодавства, що є складовим елементом, інструментом економічної політики держави на шляху до сучасної національної економічної системи.

Саме право покликане створити організаційно-правову складову національної інноваційної системи, котра в широкому сенсі є сукупністю відносин суб'єктів, які взаємодіють у процесі створення, використання, розповсюдження нового знання, виробництво інновацій, впровадження отриманих результатів в господарський обіг.

Початок існування України як незалежної країни був досить плідним щодо формування стратегій інноваційної політики держави, насамперед, на рівні політично-правових актів вищих органів державної влади України. Так, вищими органами державної влади була прийнята низка нормативних актів, які визначили принципи, завдання та механізми реалізації державної політики

в галузі науково-технічної та інноваційної діяльності.

У 1991 році вперше в СНД був прийнятий Закон України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності», який згодом у 1998 році був замінений Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність». У прийнятому ще у 1991 році Законі України «Про інвестиційну діяльність» вперше в Україні було дано нормативне визначення поняття інноваційної діяльності. Прийнято інші ключові закони України: «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (2001 рік), «Про інноваційну діяльність» (2002 рік). І лише в 2011 році був ухвалений Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні».

У 1999 році Верховною Радою України схвалено Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України. Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (2003 рік) визначено стратегічні та середньострокові пріоритетні напрями інноваційного розвитку суспільства, реалізація яких має здійснюватися за безпосередньої участі вітчизняної науки на основі нових наукових розробок і технологій. На реалізацію положень цього Закону у квітні 2004 року прийнято Закон України «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій».

Починаючи з 1993 року вводиться у дію низка законів стосовно правової охорони інтелектуальної власності та Закон України «Про науково-технічну інформацію», а в 1995 році — Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу». Прийнято закони України «Про вищу освіту» (2002 рік) та «Про особливості правового режиму майнового комплексу Національної академії наук України» (2002 рік).

З метою стимулювання інновацій і впровадження наукових результатів у виробництво, апробації механізмів підтримки реалізації результатів досліджень у 1999 році прийнято Закон України «Про спеціальну економічну зону «Яворів» і створено технологічний парк «Яворів». У 1999 році введено в дію Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», згідно з яким почали діяти вісім технологічних парків: «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка», «Інститут електрозварювання імені Є. О. Патона», «Інститут монокристалів», «Вуглемаш», «Інститут технічної теплофізики», «Київська політехніка», «Інтелектуальні інформаційні технології», «Укрінфотех». З 2006 року цей Закон діє у новій редакції, де розширений перелік технологічних парків, на які поширюється спеціальний правовий режим інноваційної діяльності, та до складу яких введений технологічний парк «Яворів», який втратив з цього моменту статус спеціальної економічної зони. Досвід роботи технологічних парків показав, що вони є чи не єдиним ефективно дієвим механізмом інноваційної діяльності в Україні.

У Господарському кодексі України, прийнятому в 2003 році, визначені правові основи господарської діяльності, що базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності, в Главі 34 якого встановлено правове регулювання інноваційної

діяльності у сфері господарювання, а Глава 39 передбачає існування спеціального режиму господарювання вільних економічних зон, до типів яких віднесені технологічні парки, технополіси.

Вказане свідчить, що в Україні сформовано базове законодавче поле, котре визначає правові основи розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. Але, попри це, формування інноваційної системи в Україні відбувається стихійно, без опертя на ретельно відпрацьовану концепцію.

В Україні прийнята низка нормативно-правових актів, які визначають правові основи розвитку інноваційної діяльності. Та стверджувати, що їх сукупність становить цілісну та системну правову базу, котра б охоплювала всю інноваційну сферу, поки ще зарано. Складнощі, що пов'язані з формуванням законодавчої бази, причини її незбалансованості лежать як у соціальній, так і в економічній площині, що мають ознаки, притаманні перехідним ринковим процесам, які характеризуються тривалою кризою виробництва, диспропорціями в економіці, низькою інвестиційною активністю, низькою довірою громадян до влади, великими обсягами тіньового капіталу [1]. У цей час спостерігається загострення зазначених проблем у зв'язку зі світовою економічною кризою та її наслідками.

Незважаючи на зазначені перешкоди й складнощі, нормотворчий процес в інноваційній сфері в Україні триває з урахуванням і застосуванням як традиційних методів регулювання інноваційної сфери через мотивування здійснення науково-технічної діяльності суб'єктами інноваційної діяльності, розробки та реалізації державних науково-технічних програм, так і шляхом використання нових підходів і методів регулювання науково-технічної та інноваційної сфер через формування інноваційної інфраструктури, створення відповідних умов для трансферу техно-

логій [2]. Так, у 2006 році був прийнятий Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», а 14.05.2008 року з метою створення в Україні інноваційної інфраструктури, завдання якої ефективно використання вітчизняного науково-технічного потенціалу, забезпечення підвищення рівня інноваційності та конкурентоспроможності національної економіки, Постановою Кабінету Міністрів України № 447 була затверджена «Державна цільова економічна програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009–2013 роки».

Однак, попри такий значний національний досвід правового регулювання діяльності в інноваційній сфері, ефективність державної науково-технічної та інноваційної політики залишається низькою внаслідок непослідовності, безсистемності у її проведенні. Кардинально назріла необхідність в формуванні та забезпеченні створення та розвитку цілісної, стратегічно вивіреної національної інноваційної системи, метою функціонування якої є забезпечення стабільного економічного зростання держави, підвищення конкурентоздатності вітчизняних товаровиробників і національної безпеки держави, вирішення цілої низки соціальних завдань. Результатом усвідомлення цієї закономірності стало прийняття першого нормативного акта — Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» від 17.06.2009 року № 680-р (надалі — Концепція НІС), в якому визначено сучасне вітчизняне розуміння ідеї створення НІС [3].

У Концепції НІС міститься поняття Національної інноваційної системи (НІС), що визначена як сукупність законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), задіяних у процесі створення та застосування наукових знань і технологій та які визначають правові, економіч-

ні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу. Тож, побудова національної інноваційної системи є безальтернативним шляхом активізації інноваційних процесів у країні, забезпечення технологічного розвитку й оновлення національної економіки.

До підсистем НІС віднесені такі елементи, як державне регулювання у складі законодавчих, структурних й функціональних інституцій, а також такі елементи як освіта, генерація знань, виробництво, інноваційна інфраструктура. Своєю чергою, складовими інноваційної інфраструктури визначені виробничо-технологічні, фінансово-економічні, нормативно-правові, територіальна та кадрові підсистеми [4].

Одним із засобів реалізації державою інноваційної політики вважається створення спеціальних інтеграційних систем, які здатні перебороти домінування галузевого підходу до провадження інноваційної діяльності над функціональним, і якими вважаються інноваційні структури, що створюються в певних нормативно визначених організаційно-правових формах.

Інноваційною структурою називається об'єднання суб'єктів інноваційної діяльності — господарських організацій з визначеною галуззю діяльності й типом функціонування, спеціальне цільове призначення якого орієнтоване на створення та впровадження наукоємної конкурентоспроможної продукції [5].

Класичними формами інноваційних структур у світі визнані територіальні форми інтеграції науки, освіти та виробництва, зокрема технопарк, технополіс. Беручи до уваги світовий досвід функціонування інших ефективних організаційних форм інноваційної діяльності, національною Концепцією НІС, технополіси, технологічні та наукові парки, інноваційні центри та центри трансферу технологій, бізнес-інкубатори й інноваційні структури інших типів віднесені до складу інно-

ваційної інфраструктури, як елементи підсистеми інфраструктури НІС.

Останнім надбанням національної законодавчої сфери, що здійснює регулювання створення та функціонування різних типів інноваційних структур, стало прийняття законів з питань регулювання діяльності таких суб'єктів інноваційної інфраструктури, як наукові парки. Саме результатом усвідомлення необхідності охоплення правовим регулюванням відносин усіх ланок інноваційного процесу для інтенсифікації процесів розробки, виробництва, впровадження високотехнологічної продукції з метою прискорення інноваційного розвитку України шляхом створення інноваційних структур які поєднують освіту, науку і виробництво, стало прийняті Закони України «Про науковий парк “Київська політехніка”» (2006 рік) і «Про наукові парки» (2009 рік).

Отож, на сьогоднішній день можна констатувати, що в Україні з названих у Державній цільовій програмі «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» інноваційних структур нормативно-правове закріплення із визначенням спеціальних правил створення та режимів функціонування, з застосуванням певних елементів фінансово-економічної підсистеми інноваційної інфраструктури НІС, таких як активне використання позабюджетних джерел коштів і одночасна пряма чи непряма державна підтримка інноваційної діяльності, отримали лише такі типи організацій, як технопарк, науковий парк, технополіс (в Україні не створено жодного).

Водночас, не зважаючи на певну насиченість законодавча база інновацій-

ної сфери в Україні має на низку пробілів. Не відпрацьована система бухгалтерського обліку та постановки на баланс об'єктів права інтелектуальної власності, відсутні необхідні умови розвитку венчурного інвестування інновацій, належним чином не забезпечені необхідні умови для стимулювання інноваційної діяльності, комерціалізації технологій, що стимулюють розвиток малого інноваційного підприємництва, відсутні необхідні заходи податкового стимулювання, антимонопольного, митного регулювання інноваційної діяльності. Не повною мірою узгоджена правова термінологія, що призводить до суперечливості в нормативних актах та неоднозначності трактування деяких положень законодавства в правозастосовній практиці [6]. Існує неврегульованість питань розподілу прав інтелектуальної власності на результати науково-технічної й інноваційної діяльності, отриманих за рахунок державного бюджету, що порушує баланс інтересів розробників і споживачів науково-технічної продукції, гальмує процеси комерціалізації технологій. ♦

Список використаних джерел

1. МIRONENKO Н. М. *Правове забезпечення реалізації інноваційної політики: сьогодні та завтра* / [МIRONENKO Н. М., Рудченко І. І., Сорочинський Ю. В. та ін.] // *Приватне право і підприємництво*. — 2005. — Випуск 4.

2. Каберник Д. И. *Научные парки и технопарки в трансформационной экономике* / Д. И. Каберник [Электронный ресурс]. — Режим доступа к ресурсу : http://www.economy.bsu.by/library/Банковская_и_финансовая_экономика/БФЭ_Каберник.pdf
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» від 17.06.2009 року № 680-р. // Урядовий кур'єр. — 2009. — № 114.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової економічної програми “Створення в Україні інноваційної інфраструктури”» на 2009–2013 роки : від 14.05.2008 року № 447 // Офіційний вісник України. — 2008. — № 36. — С. 40.
5. *Економіко-правові теоретичні та практичні аспекти переходу економіки України на інноваційну модель розвитку : монографія* / Орлюк О. П., Бутнік-Сіверський О. Б., Мироненко Н. М. та ін.; [під ред. О. Б. Бутнік-Сіверського]. — К. : Лазурит-Поліграф, 2010. — 416 с.
6. *Наумов Е. А. О гармонизации законодательства в сфере инновационной деятельности государств-участников СНГ* / Е. А. Наумов [Электронный ресурс]. — Режим доступа к ресурсу : <http://www.pandia.ru/797085>.

Надійшла до редакції 18.06.2012 року

ВИЙШЛА З ДРУКУ

Коваль І. Ф.

Захист прав у сфері промислової власності: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування : монографія / Коваль І. Ф., НДІ ІВ НАПрН України. — К. : НДІ ІВ НАПрН України, Лазурит-Полиграф, 2011. — 320 с.

Монографія присвячена розгляду актуальних питань захисту прав суб'єктів господарювання у сфері промислової власності. Обґрунтовано нові теоретичні положення щодо уточнення та доопрацювання підстав, форм, способів захисту прав промислової власності суб'єктів господарювання, розробки пропозиції з удосконалення засад правового регулювання відносин у цій сфері. Проаналізовано загальнотеоретичні аспекти захисту прав промислової власності, природа та зміст прав промислової власності; підстави, форми і способи захисту цієї категорії прав суб'єктів господарювання. Сформульовано науково-теоретичні висновки й рекомендації щодо вдосконалення норм чинного законодавства України. Видання розраховане на широке коло фахівців у сфері охорони та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.